

Sisäasiainministeriölle

Lausunto kansainvälistä suojelua hakevalle annettava oikeudellinen neuvonta ja oikeusapu - hankkeesta SM002:00/2011

Lausunnon antaja

Liisa Törnwall
johtava julkinen oikeusavustaja
Lahden oikeusaputoimisto
oikeusaputoimen johtaja
Kouvolan oikeusapupiiri

Lausunnon sisältö

Ohjausryhmä on, tiukasta aikataulusta huolimatta, laatinut selkeät suositukset siitä, miten otsikkoasiassa tulisi edetä, suunnitelma vaikuttaa toteuttamiskelpoiselta jatkotyötä silmälläpitäen.

Oikeusaputoimen johtajana ja viraston päällikkönä olen iloinen ohjausryhmän luottamuksesta oikeusaputoimistojen vankkaan asiantuntemukseen oikeusapulainsäädännön soveltamiskysymyksissä.

Aluksi tarkastelun kohteena yksilöllinen oikeusapu.

Oikeusapulain mukaan tuomioistuinasioissa julkisten oikeusavustajien lisäksi myös yksityiset asiamiehet voivat valtion varoin hoitaa päämiesten oikeudellisia asioita.

Oikeusapupäätöksiä tehdäänkin runsaasti valitusvaiheessa hallinto-oikeuksiin maahanmuuttoviraston hylkäävistä päätöksistä, jonkin verran myös poliisin tekemistä ratkaisuista ulkomaalaisasioissa.

Näissä oikeusapupäätöksissä ei juurikaan jouduta miettimään avuntarvetta ja palkkiolaskun suuruuden määrittelee tuomioistuin.

Harvoin hakijoilla tai heidän avio- tai avopuolisoillaan on tuloja, jotka vaikuttaisivat omavastuusuuden määrittelyyn.

Tämä työ on siis varsin tuttua oikeusapupäätöksiä tekevissä oikeusaputoimistoissa.

Käsitykseni mukaan varsin vähän oikeusaputoimistoissa omina juttuina hoidetaan tämän työryhmän työn kohteena olevia asioita, poikkeuksellisesti ja satunnaisesti tällainen toimeksianto saattaa julkisen oikeusavustajan työtehtäviin kuulua.

Jos juttuja tulee toimeksiantoina hoidettavaksi aiempaa enemmän, on se huomioitava sekä resursseissa että koulutuskysymyksenä.

Oikeusapulain ja ulkomaalaislain 9§:n 2 mom:n yhteensovittaminen ja oikeudellisen avun tarpeen arvioiminen turvapaikan hakemisvaiheessa eli silloin, kun kyse on hallinnollisesta asiasta, tuottaa päänsäivä.

Pakolaisneuvonta ry:n lakimiehet eivät kokemukseni mukaan hae oikeusapupäätöstä hoitaessaan puhutteluvaihetta, vaan laskuttavat suoraan vastaanottokeskuksia.

Yksityisten avustajien oikeusapuhakemuksia näissä asioissa tulee silloin tällöin ratkaistavaksi ja harvakseltaan myös näihin toimeksiantoihin liittyviä laskuja valtion varoin suoritettavaksi.

Oikeusaputoimistot joutuvat perusteellisesti pohtimaan hallintovaiheeseen annettavia oikeusapupäätöksiä ja myös harkitsemaan laskutuksen oikeellisuutta, rutiiniksi nämä asiat eivät varmaan vielä missään oikeusaputoimistossa ole muodostuneet.

Mikäli päädytään siihen ratkaisuun, että nämä asiat käsittelee ja päätökset tekee vain yksi järjestelmä, oikeusaputoimi on siihen kyllä sovelias.

Mikäli yksityisten avustajien hakemukset ja laskut, mukaan lukien Pakolaisneuvonta ry:n lakimiehet, tulevat oikeusaputoimistoille ratkaistavaksi, tulee tämä huomioida sekä taloudellisissa resursseissa että koulutuskysymyksenä.

Harkittavaksi voisi myös tulla se, että yksityisten avustajien päätökset ja palkkion maksaminen keskitettäisiin muutamaa oikeusaputoimistoon, esim. yksi per oikeusapupiiri, jolloin olisi helpompi luoda yhteiset menettelytavat ja yhteistyö myös sidosryhmien kanssa ja toimistoilla keskenään olisi sujuvampaa ja työn laatu tasaisempaa.

Riski kustannusten kasvamisesta on suuri, jos ei ole selviä, yhtenäisiä pelisääntöjä siitä, milloin hallintovaiheessa avustajaa todella tarvitaan.

Pakolaisneuvonta ry ilmeisesti aidosti harkitsee tosiasiallisen avun tarpeen ja omat resurssinsa, käyttää puhelinneuvotteluja, siirtää toimeksiannon lähempänä olevalle lakimiehelleen yms.

Tietoisuuden lisääntyessä yksityisyrityksyyden piirissä avustaa valtion varoin turvapaikka-asiassa, on todennäköistä, että palvelujen tarjoajien määrä lisääntyy. Tällöin myös kysyntä lisääntyy ja kustannukset kasvavat.

Rajapinta hallintoasian ja tuomioistuinvaiheen välillä jäisi pois, jos oikeusaputoimisto tekisi kaikki yksityisten avustajien ratkaisut.

Oikeusapuhan kattaa kaikki jutun vaiheet oikeusapupäätöksessä määrätystä aloitusajan kohdasta jutun loppuun asti.

Valitustilanteissa hallinto-oikeudet ratkaisisivat koko palkkion määrän yksityisille avustajille.

Hankintalain mukaista kilpailutusta ei tarvisi, oikeusapujärjestelmässä jokainen voi valita avustajakseen haluamansa, pätevyysvaatimukset täyttävän lakimiehen palveluiden tarjoajien keskuudesta.

Yleinen oikeudellinen neuvonta

Tämä on ohjausryhmässä suunniteltu jäävän vastaanottokeskusten järjestettäväksi. Tähän ehdotukseen ei lausunnon antajalla ole huomautettavaa.

Jos kuitenkin järjestelmää muutetaan yksilöllisen oikeusavun osalta vain oikeusapulain mukaan myönnettäväksi, tulee varmasti harkittavaksi myös yleisen oikeudellisen neuvonnan järjestämisen tapa.

Nykyäänkin oikeusaputoimistoissa paljon tehdään ns. "valistustyötä" ja jaetaan tietoa eri ryhmille paitsi oikeusavusta sinänsä myös oikeudenhoidon eri aloilta.

Jos yleinen oikeudellinen neuvonta tulisi oikeusaputoimistoille, siihen pitäisi varata sekä henkilö- että taloudellisia resursseja.

Oikeusaputoimisto voisi tuottaa tämän palvelun joko omana toimintanaan tai jos ei sitä itse tuottaisi, hankkisi sen ostopalveluna (vrt. yleisen edunvalvonnan palvelutuotanto) Lainsäädäntöä muuttamalla uusia tehtäviä voidaan valtion virastoille antaa.

Lahdessa 31.3.2011

Liisa Törnwall
johtava julkinen oikeusavustaja
oikeusaputoimen johtaja

